

SBURĂTORUL

REVISTĂ=LITERARĂ=ȘI=ARTISTICĂ

IN ACEST NUMĂR:

<i>Tudor Vianu</i>	Un scriitor nou
<i>Camil Petrescu</i>	Drumul morții
<i>Constanța Marino-Moscu</i>	Alecu Brădeanu
<i>F. Aderca</i>	Eleganțe

CRONICI: *L. Rebreanu*: Teatrul Național; *Noaptea Regilor* sau *Ce-ați voi.*—*Mihail Iorgulescu*: Teatrul Regina Maria; *Parisiana*, de *H. Becyue*. *Răposat-a mama conii* de *Feydeau*,

=APARE= SĂMBĂTA=

A apărut :

E. LOVINESCU

„CRITICE“

VOL. I și II

EDIȚIA II

à Lei 8.—

EDITURA ALCALAY

SBURATORUL

REVISTA SĂPTĂMĂNALĂ LITERARĂ, ARTISTICĂ ȘI CULTURALĂ

BCU Cluj / Central University Library Cluj

COLABORATORI :

F. Aderca, Gh. Brăescu, Ion Buzdugan, Luca Ion Caragiale, Al. Cazaban, G. Cair, Gh. Cornea, Maria Cunțan, Ludovic Dauș, N. Davidescu, V. Demetrius, A. Dominic, Alexis V. Draculea, Victor Eftimiu, Elena Farago, Ion Sân-Giorgiu, Ion Al. George, Otilia Ghibu, I. Gorun, G. Gregorian, M. Iorgulescu, Ignotus, D. Jov, E. Lovinescu, M. Lungeanu, N. Mihăescu-Nigrim, Virgiliu Moscovici, A. Moșoiu, Constanța Marino-Moscu, A. Măndru, Liviu Marian, Claudia Millian, Corneliu Moldovanu, G. Murnu, D. Nanu, C. Nariș, Ramiro Ortiz, Maria Pamfilie, Hortensia Papadat-Bengescu, M. Pașcanu, I. Peltz, Ion Pillat, Al. Popescu-Telega, Dragoș Protopopescu, I. Petrovici, Al. Rălyi, L. Rebreanu, Eugen Relgis, Marcel N. Romanescu, G. Rotică, Al. Terziman, H. Sanielevici, Alexandrina Scurtu, F. Șirato, G. Silviu, Barbu Solacoiu Al. T. Stamatiaid, G. Străbulet, Caton Theodorian, A. Toma, Ada Umbră, T. Vianu, I. C. Vissarion.

ABONAMENTE :

UN AN LEI 50 = ȘASE LUNI LEI 30.

Pentru învățători, profesori și studenți

UN AN LEI 40

PREȚUL UNUI EXEMPLAR 1 LEU

SBURATORUL se găsește de vânzare la toate librăriile și chioșcurile de ziare din România Mare

Abonamentele se primesc la Librăria Alcalay & Co. și la administrația revistei.

Administrația : Strada Sărindar No. 14

— BUOUREȘTI —

Manuscrisele, corespondența și schimbul se vor trimite pe adresa d-lui E. Lovinescu, Câmpianu, 40

SBURĂTORUL

REVISTA LITERARĂ, ARTISTICĂ ȘI CULTURALĂ

Director : E. LOVINESCU

UN SCRITOR NOU

Mulțumită unei favori speciale am avut în mână, înainte de publicarea lor, versurile de războiu ale d-lui Camil Petrescu. Sunt notațiunile unui intelectual înzestrat cu o sensibilitate atentă și înfrigurată. În procesul de realizare a marelui literaturii, ce trebuie să traducă într-o viziune obiectivă pasiunile colosale ale timpului, prin însușirile lor, versurile d-lui Camil Petrescu oferă autorului un loc în galeria inauguratorilor. Li se cuvine deci o luare-aminte deosebită.

Rezultată însă din spectacolul nemijlocit al războiului, noua producțiune aduce o mărturie caldă și care solicită simpatia. E o împrejurare de care scriitorul nu abuzează niciodată. Insușirile literare decurg de aci. Valoarea umană are același izvor. În adevăr, din unicul consult al senzației individuale—aceea pe care o vom deosebi—simplă, precisă și sinceră—se desprinde toată simpatia umană ce încă priosește individului înrăit de lupte.

Încăerarea confiscă acestuia nu numai personalitatea, dar și atenția și acel simț liminar al existenței fizice care mână înainte pe erou chiar când bucata de plumb i-a zdrobit sufrajele și i deșartă sângele. Nu subsistă în această pierdere decât impulsul care se poate numi și ură. Indată însă ce omul se recapătă, propria lui senzație îi vorbește de mizeria la care a participat și pe care nu trebuie s'o mai repete. E filosofia cânelui ce-și linge rănile. Toată ideologia ultimei literaturi umanitariste tinde să afirme adevărul că durerile războiului umplu și netezesc prăpastiile tuturor vrăjmașilor inițiale. Ele nu numai că nu le sapă mai adânc, dar le umplu și le netezesc.

Acum, pentru răgazul acestei atenții la durerile tale se cere sau intermitența luptelor sau darul superior al inteligenței care știe să distingă în învălmășală. Barbusse însuflește generos personagiile căprăriei sale tocmai în acest răstimp de liniște. Indată ce pornesc la luptă ele devin, după cum trebuie și se cuvine, animale.

Asemănător scriitorului francez în multe privințe, prin genul unei aceleiași revelațiuni personale, d. Camil Petrescu ocupă spațiile acestea de tăcere cu jocurile unei reflecții care

nu e o filosofare. E — așa spune—contemplarea unui gând, a unei idei curioase sau neliniștitoare.

Iată, de pildă, tranșeea aceasta în care mă găsesse; o urmăresc în minte cum se întinde la dreapta și la stânga și mă trezesc surprins, aproape alarmat când pentru întâia oară formulez constatarea naturală că șanțul acesta se prelungește fără întrerupere dela Galați până la Riga... În față se găsește însă un șanț la fel, cu aceleași simozități, pe aceleași dimensiuni, la o mică distanță unul de altul. Milioanele de ochi de aici supraveghează pe ceilalți care cu milioane de ochi ne supraveghează pe noi. Nu e nevoie să insistăm. Scriitorul a vrut poate să scoată mai mult decât trebuia din înfățișarea acestui schematism. Cu toții vom simți însă absurditatea acestei încordări paralele și opuse.

Sau, iată, dorința omului, aspra lui nostalgie care se îndreaptă dincolo, înapoia fronturilor dușmane, unde a rămas femeea. Nici o chemare nu poate trimite într'acolo; nici mâna nu o poate întinde fără a nu o retrage sdrobitul. Sau, iată soldații cari se reîntorc spre tranșee, după repaosul săptămânal, în văzul și îngăduința neexplicabilă a inamicilor. În drum întâlnesc un cadavru și pentru întâia oară își dau seama că Măgura inamică îi domină. Sunt idei bizare pe care intelectualul acesta le cultivă cu o insistență nervoasă. El evadează însă din reveria sa de îndată ce situația devine directă, acută, arzătoare. Puterile înlinate ale percepțiunii sale prind atunci imagini de o precizie neîntrecută. Intervenția scriitorului se reduce la limită și totul se rezolvă într'o notațiune scurtă și parcă grăbită. E ceva din galoparea morței. E o sugestiune teribilă ce se exprimă fără nici o poză și fără nici un romantism, cu decența sumară a clipelor supreme.

După asemenea încercări fasciculul energiilor se desprinde și se risipește. Sunt zilele primăverii care încep. E o „albă și fragilă sărbătoare“. Dealurile sunt îmbracate într'un verde „crud, minor“. E o lumină aurie, difuză și convalescentă. Soldații ies la soare. Unul din ei s'a urcat pe marginea tranșeei, stă grecește, își coase o haină, zâmbește în lumină... În șanț se râde nervos, alarmat. Cititorii vor găsi la finele bucăței *Primăvara* trăsătura plină de delicatețe a capului care ca pe o tavă iese din tranșeea protivnică, pentru a-și saluta camaradul împărtășit la gloria universală și milostivă a soarelui. E singurul accent mai explicit de misticism uman într'o producție valoroasă prin rezerva ei.

Dar Camil Petrescu ne-a mai dat o consolare pentru durerile Infernului în care ne-a călăuzit totuși cu o grije delicată. Ași vrea să vorbesc mai îndelung de bucata *Senin*. Ea va putea fi în curând cetită. Se va vedea atunci că e vorba acolo de «norii alb, asvârliți ca punți peste păduri», de soldații cari privesc apusul soarelui prin creneluri «ca

niște păsări mari, captive», de sunetul detunăturilor «ce fac înserarea mai limpede». De data aceasta e misticismul senzației. E vestea mare, marea armonie, ce vine din adâncimea zărilor curate și reci. — În adevăr, focul a fost aprins în bordei și omul e singur. Nimeni cu el. Reflexe roșii pe pereți: iar afară împăcarea lucrurilor în lumina egală, potolită și albăstrie. Și atunci ghicim ca omul e fericit. De ce? Cine știe! Așa, din prisosul unei naturi bogate și frumoase, chemate eri la jefă, dospind astăzi sub puterea visului și a acelei splendide păsări a tinereții. E un prea — plin de viață, o armonie de funcțiuni, o bucurie spirituală a cărnei; 4) vagă presimțire a unei fericiri inerente:

*Eu nu gândesc și nu visez nimic
Mi-e teamă numai să nu vină cineva
Căci ape limpezi tremura adânc în mine.*

Și apoi (transcris în șir): „Un crâmpei adânc din seninul înmuiat și limpede, din seninul cristalin, printre gene, umede de frunze reci, înnegurate, mă învâlnie ca o privire adorată“.

E o bucată în acelaș timp gingașă, sălbatecă și adâncă. Ea se ridică de-asupra oricărei teorii umanitariste, căci atinge însăși stratul de obârșial iubirii de oameni. Din încântarea de propria ta vieță generoasă, nimit de propria ta fericire, se lățește fluidul simpatiei umane.

*
*
*

Sunt totuși poezii, bucățile acestea de o tratare cele mai adese analitică, de o sinceritate a expresiei care cultivă prozaismul, lipsite cele mai adese de grație? Desigur, marea criză a genurilor literare nu s'a rezolvat. Există însă un anumit impresionism poetic în care inteligentă și sensibilitate se pot desvolta alături. E tocmai terenul în care se putea manifesta Camil Petrescu. Natura inspirației sale ni se pare a fi făcută din luciditate și febra. Atâta înfrigurare câtă trebuia pentru ca fiorul participării să ni se comunice. Atâta luciditate, pentru ca notațiunea scriitorului să fie adevărată, cinstită și înaltă. — Prin darul unei asemenea rezerve obiective ea inaugurează și felul acelei viziuni în care marea literatură va trebui să îmbrace pasiunile colosale ale timpului.

TUDOR VIANU

DRUMUL MORȚII

Căci dela Riga pînă la Galați,
Hotarele de țară căpătară ochi...
Crispate ca 'ntr'un spasm de dramă,
Hotarele de țară se privesc
Prin mii și milioane de ochi galvanizați
De ură, de neliniște și teamă,

De-aici, de unde sunt la post, eu urmăresc
Cum urcă 'ncet spre cota 'nzăpezită,
Șanțul

In care ne aflăm de veghe
Și pe urmă,

Cum ocolește rîpa

—Ca o cărăruie—

Cum sus pe deal cînd pare că se urcă,
Se frînge brusc,

Coboară spre pădure, suie

Din nou

Și-așa peste tot lanțul

De dealuri înghețate sub zăpadă,

Adînc înspre Oituz,

Il duc cu ochii 'nchiși, cu gîndul,

Nesigur călăuz.

De-acolo peste văi și munți dearîndul

Departee... mai departe

In țări pe care le cunoaștem doar din carte

Spre miază-noapte...

La stînga, coborînd spre rîu

Piezîș,

Inaintează spre căsuța dărîmată,

Pătrunde ocolind într'un stufiș

(Acolo e un post de ascultare)

Dispare fără urme deodată,

*Intortochiat prin marginea de sat,
Și tocmai sus pe deal răsare,
Bătînd întreaga-a Putnei vale,
Pierzîndu-se apoi în zare,
Se duce spre Siret,
Spre Dunăre,
Spre Mare.*

*O, dela Nord la Sud un șanț,
Un lanț
De oameni care-ascultă și pîndesc stăruitor
De oameni osîndiți la moarte și omor.*

*Sub clime diferite-acelaș șir
C'un gest pe malul Balticei de s'ar porni
Ca pe un fir
Pe Dunăre în sălcii s'ar opri.*

*Și 'n fața noastră,
Pe undeva pe aproape,
Pe unde noaptea se aud intermitent
Loviri de sape
(De zile întregi îi căutăm atent
Dar nu-i găsim)
Temuți și invizibili,
Sunt ei.*

*Din puncte bănuim tranșeia lor:
Pe lângă podul sfărîmat,
Pe rîul cu luciri de cositor,
Pe după colțul năruit al morii
Pe la răscrucea ambelor șosele,
Pe coasta lină
Cu zăpadă
Zebată de explozii de obuze și șrapnele
Și poate chiar și prin livada
Aceasta care ajunge pîn-la noi
Cu pomi așa de rari și goi,
Trasăm o linie,
O limită:*

Desparte două lumi
 Ce nu se pot pricepe categoric
 Căci pentru acelaș Sfânt
 Au alt cuvânt,
 Desparte
 Trecuturi cu cuprinsul alegoric,
 Descrise fiecare 'n câte-o carte,
 Sunt două manuale de istorie
 Dușmane
 Și două geografii tirane;
 Sunt două imnuri, două uniforme
 Și două visuri de școlari-altoi
 Crescuți de alte statui de eroi.

Iar între ei și noi
 O, dela Riga până la Galați
 Se 'ntinde drumul morții
 Păzit de două rânduri de soldați.

O, drumul morții...
 Prin păduri și peste culmi de munți
 Cu coastele tăioase,
 Goi,
 Cărunți,
 Prin margine de sate părăsite,
 Sate după sate,
 Peste ruine, peste gări și peste ape
 Mai larg sau, câte odată mai aproape,
 Printre tranșee,
 In nopțile senine sub calea lactee
 Se 'ntinde întortochiat, enorm,
 Neîntrerupt ca un meridian diform,
 Sub cerul larg
 Ca sub o boltă de brațe uriașe
 Drumul morții.

E atîta neclintire, pe drumu-acesta gol
 Ca un simbol
 Ca 'n țara adormită pe-un mileniu
 De suflul blestemat al unui geniu...
 Nici oameni,

Nici păsări,
Nici-o vietate nu străbate
Drumul gol al morții.

Dar milioane de priviri îl traversează
Precis și imaterial.

Din neființă cineva veghează...

Iar gloanțe invizibile-l străbat
Neregulat
Plesnind, tăind tăcerea dură de metal.

Căci peste drumul morții,
La colțul năruit al morii
Pe lângă râul cu luciri de cositor,
Pe coasta albă de zăpadă,
Pe care-acuma norii
Proectează fin
Un val ușor și călător,
Pe dungile adânci de fum,
Pe lângă podul stărîmat,
S'a adunat, s'a concentrat
Incătușată de pămînt, crispată
Tăioasa ura lor
Nădejdea lor
Voința lor pătrunzătoare-adînc ca un fluid...

Din nemișcarea clară ca de vid,
Un colț din veșnicie rupt,
Imensă ura lor,
Nădejdea lor,
Voința lor ascunsă, ne privesc
Cu adîncimi de supra-omenesc
Stăruiitor, hipnotizant, neînterupt.

CAMIL PETRESCU

ALECU BRĂDEANU

III

Cu pasu-i ușor Lucia se îndreaptă spre biuro, în urmă-i aude soneria tare și întrerupt și pe ușa sălei, cu putere isbită de părete intră Preda.

— A venit Alecu ?

Cercetează el, fără a mai saluta pe Lucia ce-i iese speriată înainte.

— Da, îi aici.

— Nu știi, o fi aranjat ?

— Nu știu, e în birou.

Brădeanu, cu ochii roșii, cu părul sburlit și asudat pe la tâmpile stă într'un cot pe canapea și în toată ținuta și ființa lui e atâta nepăsare încât Preda văzând-o pare a se liniști un moment.

— Ai găsit bani ?

— Ce bani ?

— Pentru bancă.

— Care bancă ? / Central University Library Cluj

— Economia, nu știi ?

— Li mâne scadența ?

— Ai uitat ?

Brădeanu face, scoate cu nepăsare tabacherea din buzunar și aprinzând o țigară întreabă :

— Ce-ai făcut la fabrică ?

— Am stabilit faptul, însă susțin, Iacob nu-i cel mai vinovat...

— Iar, iar începi să pledezi pentru pungașul acela ? Ai reclamat ?

— Nu încă.

— Și ce mai aștepți ?

— Să văd ce faci cu plata de mâine, e mai grabnic.

— N'am, n'am bani, mai îngrijiți-vă și voi...

— Bine, omule, mi-ai spus ? Eri ziceai că vrei să cumperi casa lui Isvoranu, voiai chiar s'o plătești, puteam eu bănuți că, la nevoie mare, nu vei aranja ? Puteam eu bănuți că n'ai bani în casă și apoi...

— Ce ?

— Bani au fost, se vede...

— Și cine i-a luat ?

— Li vei fi luat tot tu, cine știe ce nouă afacere vei fi contractat...

— Eu ? eu am luat bani din casă ?

— Dar cine altul ?

— Eu ? Eu sunt pungaș, tâlhar... ieși, ieși afară măgarule, ieși că-ți sparg capul...

— Poți țipa cât vrei, nu plec până nu-mi vei da o soluție cu plata de mâine, mi-i și numele meu în joc și nu ni se mai acordă nici o zi...

— Ești afară! Afară să ieși că te omor.

Rage Brădeanu repezindu-se cu pumnii strânși la Preda ce se strecoară pe ușa auzind în urmă-i țipete sălbatice și sgomot de lucruri sparte.

— Ce-i? Ce s'a întâmplat?

Întrebă Lucia tremurând toată și târând spre biurou pe Stroescu.

— Nu intrai, lăsați-l să se calmeze, are o criză de nervi.

— Vai! n'auziți ce face? o fi înebunit...

Brădeanu râde în hohote sfâșind hârtii.

— Distruge actele!

Spune Preda sugrumat de spaimă.

— Eu intru.

Suflă Stroescu.

Cu ochi în sânge, cu fața strâmbă, cu părul vâlvoi și cu haina deschisă. Brădeanu rupe, în mijlocul odăiei, un vraf de hârtii ce-i cad din mâini și se moaie în cerneala vărsată pe covor pe care cristallul călimărei, sparte în multe bucăți, strălucește ici și colo ca niște fire de diamant alături de rame rupte ce de abia se mai țin prinse în fâșiile unui tablou.

— Ce faci, Alecule? Pentru Dumnezeu, ce faci?

Întrebă răstii bătrânul, apropiindu-se.

Brădeanu, ce păruse a nu-l vedea când intrase, își rotește asupra-i ochii fără privire și amintindu-și parcă de cel ce-i stă în față îi strigă distrugând înainte biuroul:

— A, a, tu, tu, tu, ești amantul Luciei... Ești afară! ieși!..

— Alecule, ce faci, măi băete, liniștește-te, pentru Dumnezeu... Îngână bătrânul cercând să-i ia din mână un act timbrat. Brădeanu cedează și fără voie dus până la canapea, cade ca un plumb într'un nesfârșit hohot de râs.

«Pe Florica n'o întrece nici una, ce-a mai inventat! Marieta e proastă, crede că numai ea... ha! ha! ha!.. Ion m'a văzut în trăsură. Marietei i-am dat pantofi și pălărie, îi proastă Marieta... Pe Rodica o compătinesc, ei nu-i trebuie nimic dar Olimpia?... înaltă școală, i-am adus un safir... Nu știe nimine, ssst! să nu spui. Ce cald mi-i!..

Ca ceața ce se așterne toamna pe brazele prinse de îngheț timpuriu, o paloare vânăță se întinde pe cutele feței bătrânului.

— Taci, Alecule, numai vorbi prostii, liniștește-te, ai să sperii pe Lucia și pe copii, taci!

— Ha, pe Ioana am văzut-o eri, îi trebuie rochii... am să-i dau mult, iaca am aici o grămadă de bani, o dau toată... ssst! să nu spui...

Și zicând, Brădeanu scoase din buzunar o cutioară din care ia și înghite mai multe pastile la rând.

— Ce-i asta, Alecule? Ce mănânci?

— Lucru bun, foarte bun și pentru tine moșnege ha! ha! ha!..

— Să-ți aduc un pahar de apă?

— Nu, știu eu că tu și cu Lucia mă pândați de mult.. eu 's mai șiret ca toți oamenii; m'am strecurat.. Mi-i cald, toarnă-mi în spate apă...

— Nu vrei o înghețată?

— S'o aducă Emma și tu să te duci de aici.

— Culcă-te puțin.

— Nu pot, îmi umblă furnici prin trup.

Uf! mi-i cald... Hai du-te, du te să nu te mai văd.

Cu fața în casă, pășind pe nesimțite înapoi, Stroescu a ajuns la ușa pe care, cu un fior de groază, iese grăbit și se lovește în întineric, de Preda ce-a ascultat, la ușă, cuvânt cu cuvânt.

— A inebunit!

Șoptește acesta strângând cu putere brațul bătrânului.

— Nu cred, e o criză mare de nervi, unde-i Lucia?

— Ca să numai audă i'am făcut drum, s'a dus să telegrafieze unui doctor specialist.

Biata femeie!

— Ce-i de făcut?

— Să telefonăm, va veni doctorul mai curând, poate sosi până în două ore de ia trenul de unsprezece și un sfert...

— Du-te dumneata, domnule Preda, și telefonează dela poștă, telefonul din biou rou l'a stricat.

Lucia înspăimântată și grăbită intră în odaie și fără a vedea bătrânul aleargă și-si lipește urechița de ușă. În lumina slabă a becului pe jumătate stins, fața-i delicată palidă și tristă, lipită de lemnul închis, pare a fi cel mai perfect relief al durerii.

— Lucio!

— Aici erai? Ce face Alecu?

— S'a mai liniștit dar... e rău.

— Vai! Alecu-i nebun!.. De ce mi o ascunzi? Spune, spune drept ce-i cu el, e nebun?

— Nu cred, nervii îi sunt însă rău atinși.

— Vai! vai! ce nenorocire... țipă Lucia căzând pe scaunul de alături apoi, ca ridicată de un resort, se repede spre ușă.

— «Stai».

Îi strigă Stroescu, prinzând-o de braț.

— Vrei să-i faci rău?

— N'auzi? cântă. Vai! e nebun și-mi ascunzi.

— Lucio, ai curaj, nu-i timp de pierdut, ce aveți în casă de valoare?

— Casa de fier nu-i aici, aici nu-s bani.

— Te întreb de lucruri, bijuterii, argintăria ta, obiecte de artă...

— Ce vrei să fac?

— Trebuie să car tot la mine chiar în noaptea asta, mâine va fi poate prea târziu.

— Sechestru?

— Nu se știe. Strânge ce-i de valoare și cât timp va sta doctorul, voi transporta tot la mine acasă.

În odaia de alături se aude șgomot, Stroescu intră și uitându-se în urmă, la Lucia ar vrea parcă să-i trimeată, în minte, tot gândul lui.

Casa lui Brădeanu a căpătat aspectul deosebit ce-l dă, în câte-va clipe, nenorocirea, priu ușile larg deschise suflă vântul măturând de

pe terasă frunzele veștede ce se răspândesc, în sală, pe covorul prăfuit; ici și colo câte un bec stins pe jumătate își reflectă lumina slabă pe mesele goale și pe florile veștejite dintr'un vas.

O trăsură s'a oprit la scară și'n curte se aude un câine lătrând; Lucia aleargă să întâmpine doctorul și neputându-i spune nimic, isbucnește 'n plâns.

— Cine-i bolnav, doamnă?

— Bărbatu-meu, oh! el, el e rău bolnav.

— Ce face acum?

— Doarme. Așteptându-vă, un prieten i-a dat calmante. Să-l trezesc?

— Nu. E conștient?

— N'a fost, poate că acum, după odihnă...

— Cum și când i-a venit rău? S'a întâmplat în urma vre-unei supărări s'au vre-unei alte sguđuiri morale?

— Astăzi i'a venit rău.

— Înainte n'ați observat nimic, nici o schimbare în firea lui?

— Ba da, am atribuit-o însă enervărei ce-i da ocupația și grijiile lui de tot felul.

— Ocupația de astăzi o are de mult? Ați observat, lucra ca ori și când orl mai mult însă fără continuitate.

— În unele zile lucra mult, altă dată însă părea a-și neglija tot.

— Nu l'ați surprins făcând proiecte și planuri irealizabile de multe ori.

— Da făcea proiecte însă situația lui îl îndruma până la un punct și nu m'au impresionat în chip deosebit.

— E un om econom sau, vreau să vă întreb, a fost mai înainte econom?

— Da, era atât de cumpătat încât în primi ani ai căsătoriei îmi părea chiar avar. De câți-va ani însă arunca banii; îi câștiga ușor și așa mi-am explicat risipă.

— A fost întotdeauna un om cinstit, loial, de cuvânt?

— Da, însă...

— Acum, în urmă, l'ați surprins mințind.

— Neîncetat, mai cu seamă în ultimul timp.

— E irascibil, violent? Iubește pe cei din jurul lui, aveți copii? e bun cu dumneavoastră și cu ei ori vă neglijează și-i indiferent.

— O! destul, pare câteodată că n'ar fi același om; copii îi sunt indiferenți și pe mine mă urăște.

— Vreau să vă mai întreb ceva ca să-mi dau bine seama, trebuie s'o știu, e în interesul diagnozei..

— E erotic?

— N'a fost altă dată, acum însă după tot ce-am văzut, m'am îngrozit. Am observat perversiuni.. o servitoare bolnăvicioasă și destrăbălată.. adese ori spunea lucruri cari nu le-am știut până acum; oh! nu le pot repeta, mi-i groază..

— Știu destul, doamnă și ar fi o minune ca starea domnului Brădeanu să nu fie determinată de ceva specific.

— De ce?

— Vă voi spune pe urmă, trebuie să văd bolnavul. Ca siguranță sunați să fie pe aproape doi oameni; sunt cazuri când... Lucia deschise ușa încet și doctorul văzând în odaie tot ce se petrecuse, se uită cu interes la bolnavul ce stă cu ochii deschiși și rămâne o clipă nemișcat în loc.

— Ești trimis de Economia?

Intrebă Brădeanu sărind drept în sus.

«Lăsați-mă, oameni buni, nu-mi scoateți sufletul; am să fac un împrumut mare în străinătate și vă dau, vă dau, ce mai vreți? Și acu să ieși de aici că-ți crap capul.

— Dacă nu stai liniștit te duc la parchet iaca, sunt dincolo zece polițiști, mai bine să ne înțelegem; să-mi spui ce știi de afacerile dumitale și eu iau asupra mea să aranjez tot până mâine seară. Ai ceva plăți de făcut pe la alte bănci, ai datorii? la cât se ridică tot?

— Nu știu. Am promis Aglaei, amanta mea de mult să-i dau... numai știu cât și n'am, n'am de unde, am cheltueli... de Lucia am să scap, am să scap în curând.

Zice bolnavul umblând gânditor prin odaie și înghițind din când în când câte o pastilă.

— Dă-mi și mie ce mănânci.

Cere doctorul întinzându-i mâna.

— Mănâncă, e bun, foarte bun, Olimpia mi le-a dat, mai am trei cutii...

— Dar ce ai în ochi, domnule Brădeanu?

Intrebă brusc specialistul.

— N'am nimic, numai câte odată, când nu dorm, parcă ași vedea greu și altă dată—nu știu de ce văd dublu...

— Acum ți-i ochiul bolnav, e roș, ai un pai, lasă-mă să-l scot.

Și așezându-l jos, Stroescu apropie lampa iar doctorul examinează cu atenție ochii.

— Vădit.

Șoptește el bătrânului, atât încât examenul sângelui e aproape inutil.

Doctorul trece liniștit în odaia de alături unde-l așteaptă înfrigurată Lucia.

— Ce are? E grav?

— Da. Răul e de natură specifică absolut și până la radioscopie, n'ași ști să vă spun sigur care-i gravitatea; leziunea poate fi mai profundă sau mai superficială dar o leziune a creierului este, v'o spun cert.

— Cum se poate, domnule doctor, până eri alaltăeri și-a căutat ca ori când de afaceri, a fost perfect conștient.

— Asta pentru dumneavoastră, o profană, dar pentru mine, omul de știință, domnu Brădeanu e bolnav de când s'a aruncat în întreprinderi nesigure părăsind o situație frumoasă și, tot ce am aflat adevărateori de la Dumneavoastră, sunt clasicele simptome; nimic n'a lipsit.

— V'am spus că n'p'rimul timp și-a căutat minunat de afaceri, n'a neglijat nimic, din contra, a manifestat o pricepere și o energie care m'au uimit cași pe toți cei ce-l cunoșteau.

— Exact, exact; între primele simptome facultățile sunt exage-

rate, așa-i, Vine apoi perversiunea, erotismul și din nenorocire, starea de astăzi.

— Oh! Doamne..

Exclamă — Lucia, acoperindu-si fața și după o clipă reia :

— „In această stare a trăit dar acești patru ani, între noi, a angajat capital străin, a împrumutat..

— Nu mă mir, doamnă; în fie ce clipă din viața noastră venim în contact cu oameni anormali și numai lipsei noastre de interes și de observație mai adâncă sunt datorite atâtea dureri și nenorociri cumplite.

Ușile lui Brădeanu stau de o zi deschise în laturi și printre crengele plantelor din sală se vede portăreul ce umblă de colo până colo aplicând zorit sigilii.

Trecătorii se opresc, se uită lung printre spițele gardului și cei ce se cunosc se apropie unii de alții și, în timp ce pe fața unora se arăta o nespasă compătimire, pe acea a multora, e numai ură și dispreț.

„Un nebun, Domnule, un nebun a zăpăcit atâți oameni cumi-nți curat ca un pietroi ce se desprinde din vârful muntelui, se rostogolește pornind nămeții ce omoară jos un sat..

— Nu i'o fi înțeles nimene starea ?

— Nu: Oameni cercetează de obicei viața altora numai atunci când aceasta poartă firma ori a unui fapt infamant ori când pot trage din aceasta vre-un beneficiu. Spune Oncescu că știe orori din viața privată a lui Brădeanu.

— De ce nu le-a spus? Ar fi fost poate mai din vreme observat și se putea împiedica nenorocirea...

— Ai mai văzut?.. Noi, bărbați, suntem corbii ce nu-și scot ochii..

La miezul nopței, o trăsură cu coșul ridicat, trece în goana cailor pe drumul gării, întrânsa doi oameni vânjoși țin legat pe Brădeanu, ale cărui vorbe se asurzesc de huruitul roatelor și numai răcnetele se pierd ca într'un ecou, pe drumul întunecat și pustiu.

CONSTANȚA MARINO-MOSCU

In curând va apare de E. LOVINESCU:

L U L U

ROMAN

Editura ALCALAY

ELEGANȚE

Trecutul tot,—o zdreanță
pe care ai dormit ades
îl lapezi ca ceva fără 'nțeles
și la oglindă-ți potrivești altă speranță.

O, mica mea, în brațele-i de fer
te duse trenu 'ntr'un oraș
de unde omul uriaș
nu te-o mai trage în adâncul lui mister.

În ochii tăi de un vânăt șters
nu vei mai aduna minciuna;
vei râde și-ți va fi tot una
dac o inimă a stat din mers.

Barbar—intrase cu o mână grea
în fina ta arhitectură,
și-au răsunat cămărilor de ură:
ura omului care iubea.

Dar ai fugit pe țărnul cald de fluviu
unde au dansat prințese, veac de veac,
și azi te apieci: o ramură de liliac
violet, pe melancolicul Danubiu !..

Omoruri, jefuiri și foc—
înlături mârșava poveste...
Tânără, micuța mea, fii tânără cum este
crudul tău noroc !..

Râzi—sfâșie cu dinții mici acești
nevrednici ani; și dacă vei voi
un om în noaptea ta, fii dulce, zi-i:
—Tot, dragul meu, dar nu, să nu iubești...

CRONICA TEATRALĂ

TEATRUL NAȚIONAL : Noaptea Regilor sau Ce-ați voi.

TEATRUL REGINA MARIA : *Parisiana* de H. Becque
Răposat-a mama conții de Feydeau

Un Shakespeare nou pe scena românească este, în orice caz, un eveniment îmbucurător. Iar când se prezintă în condiții atât de bune ca *Noaptea Regilor sau Ce-ați voi*, ni se întărește încrederea în viitorul teatrului românesc.

Dar... Deși în repertoriul Teatrului Național figurează *Hamlet*, *Romeo și Julieta* și *Regele Lear*, ar fi temerar să se spună că Shakespeare e acasă în România. Că nu-i acasă o dovedește faptul, care nu ne prea face onoare, că nici până azi n'avem o traducere completă din marele Will. Chiar puținele piese ce s'ar găsi în românește, învederează toată superficialitatea noastră națională. De pildă: *Regele Lear* e tradus, frumușel, dar în proză; *Hamlet* e în versuri dar oribil; *Othello* e romanizat, foarte frumos. În alexandrini (vorbit de traducerea poetului Nanu, căci de cea dela Teatrul Național de odinioară nu se poate vorbi); *Romeo și Julieta* e în metru original, dar e atât de greoaie că nu se împacă cu scena... Cu sistemul acesta Shakespeare nu va deveni niciodată cetățean român.

Apoi chiar alegerea pieselor shakespeareane se face la întâmplare, după capricii momentane. Dela Pompiliu Eliade încoace nici un director n'a încercat măcar să stabilească un plan oarecare pentru a introduce opera celui mai mare dramaturg. Adevărat că directorii se schimbă foarte des și că fiecare director nou își începe activitatea dărâmand tot ce a făcut precedesorul său. Dar, pe lângă director, se află la Teatrul Național, un comitet de lectură, care e mai stabil. Dacă un director împreună cu comitetul ar fixa odată un plan înțelept, prevăzând pentru fiecare stagiune câte o singură piesă nouă de-a lui Shakespeare, în câțiva ani am avea în repertoriu măcar operele principale. Odată planul lucrat cu îngrijire, ar fi datoria comitetului să vegheze ca, la venirea altui director, să nu fie modificat sau dat uitărei...

Numai cu lipsa de sistem ce caracterizează activitatea generală a Teatrului Național se poate întâmpla că ne pomem cu *Ce-ați voi* (groaznic titlu!), când nu știm nimic de *Macbeth*, *Iulius Cezar*, *Coriolan*, *Antoniu și Cleopatra*, *Richard III*, *Visul unei nopți de vară*, etc. etc. Firește că, neavând ceva mai bun, ne mulțumim și cu *Ce-ați voi*.

Comediile lui Shakespeare sunt valoroase, negreșit. Chiar o *Ce-ați voi* își are farmecul ei, deși parcă e cea mai puțin valoroasă. Cu o factură de *commedia dell'arte*, adaptată pentru gustul englezesc, interesează mai mult prin text, decât prin subiect. Niște păpuși drăgălașe, care se joacă de-a ascunsele două-trei ore, vorbind limbajul colorat, cald al lui Shakespeare, desfășurând o vervă vijelioasă în mijlocul căreia firul roșu al unei iubiri romantice tremură sfios ca o pălpăire de zefir... Trebuie geniul colosului britanic ca să te faci să ascuți, și încă cu plăcere, și chiar să crezi uneori că ai de-aface cu

oameni. Gluma aspră, viguroasă înveselește deopotrivă pe cel dela galerie ca și pe snobul din loje: *humour*. Un lirism bogat, copleșit de un spirit năvalnic, crează o atmosferă specială, ceva de basm și fantezie, în care personagiile închipuite se simt atât de bine că, foare curând, cuceresc inimile spectatorilor, dându-le impresia unei realități.

Comediile lui Shakespeare sunt interesante, fără îndoială, și fac cinste oricărui repertoriu. Dar... alături de marile tragedii în care se zugrăvește adevărat omenirea prin marile ei pasiuni. Când comediile o iau înaintea tragediilor, e semn dubios. Iar când comediile au succes ca *Ce-ați voi*, semnul dubios se transformă în semn de întrebare. Dacă *Ce-ați voi* are succes, ce triumf ar fi *Macbeth*?

D. Victor Eftimiu e îndrăgostit de teatrul mare și în deosebi de Shakespeare. Pentru o dragoste mare, omul face și sacrificii mari. Ce-ar fi oare dacă d-sa ar însărcina pe doi, trei, cinci scriitori cunosători să traducă toată opera lui Shakespeare? Să închee cu dâșii contracte în regulă pe care să nu le mai poată desfăcea nimeni? Teatrul Național cheltuiește zeci de mii de lei cu traduceri fără preț. O sforțare mai viguroasă ar merita Shakespeare. Și în doi-trei ani Teatrul Național ar avea o comoară, iar literatura românească o mândrie..

L. REBREANU

Simplitatea liniei și lumina ce se revarsă din ea, au făcut din *Parisiana* o dată a teatrului francez. Timpul însă a schimbat criteriile de judecată.

Parisiana ne pare astăzi o comedioară ca multe altele, brodată în jurul unui caz banal: o femeie măritată care își joacă în acelaș timp și bărbatul și amanții.

Azi se menține sau cade după cum este bine sau rău jucată. Compania Bulandra a ales o pentru reintrarea d-lui Al. Mihailescu.

A fost o surpriză... dureroasă. D-l Mihailescu a șarjat rolul amanțului până la imposibil, până la mimica de clown. Cazul amanțului care suferă de gelozie, nu din cauza bărbatului ci din aceea a altui amant preferit o clipă, e tragi comic prin el însuși. Ori cât însă e omenesc. Tocmai acest lucru nu l'am văzut în interpretarea d-lui Al. Mihailescu care a jucat pe Lafont cu un burlesc efin și tot timpul iritant.

În *Răposat-a mama conii* a lui Feydeau, ajutat de piesă, d-l Mihailescu a căzut până la ultimele trepte ale boufoneriei.

Ceea ce în prima piesă era nepotrivit cu situația, aci este scuzabil. Cel puțin era în subiect. S'a aplaudat mult, firește, fiind vorba de o piesă în care tot timpul se pipăe sânii, se bat *f. seale*, se greșesc etajele, iar ca final *eroii* se bat între ei cu pernele.

Dacă singurul efect urmărit e răsul, de orice calitate ar fi el, atunci și *Răposat-a mama conii* a fost un spectacol bun.

MIHAIL IORGULESCU

A PĂRUT:

E. LOVINESCU

CRITICE

VOL. III

EDIȚIA II-a

LEI 10

EDITURA ALCALAY

BCU Cluj / Central University Library Cluj
ULTIMELE NOUȚI

I. PETROVICI

Amintiri universitare

Prețul 8 LEI

VA APARE DE

L. REBREANU

ION

ROMAN

Volamul I: GLASULĂ PMANTULUI

Volamul II: GLASUL IUBIRII

Editura ALCALAY

BCU Cluj / Central University Library Cluj

A APRUT DE

L. REBREANU

CALVARUL

O povestire de actualitate extrem
de interesantă, cu peripeții palpitate,
într'un volum elegant de peste
250 pagini.

6 L E I

Editura ALCALAY